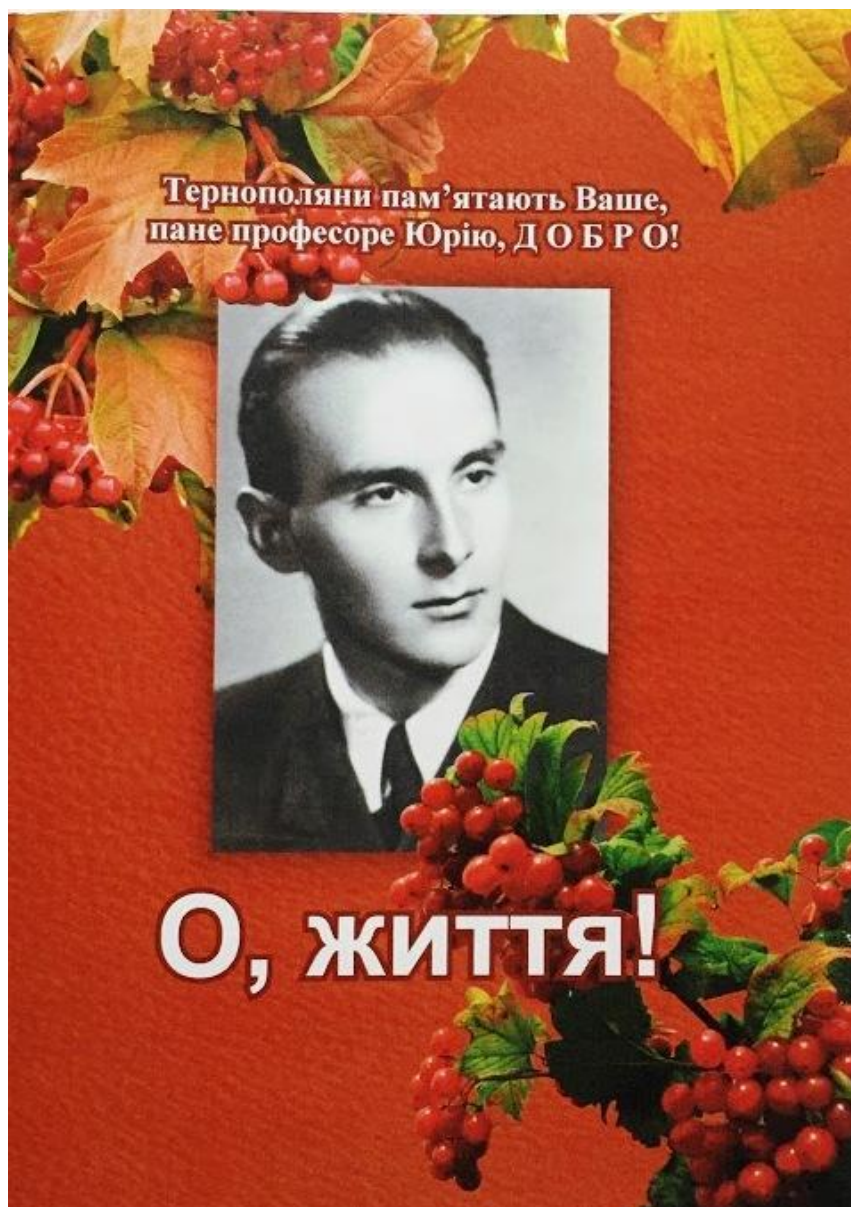

Кожній людині доля створює його власну вдачу.

Непом (100–25 до н. е.)

О, ЖИТТЯ!..

**Присвячується пам'яті найсвітлішої людини
нашого вузу [Тернопільського медичного]
професору Юрію Коморовському**

ЩАСТЯ

**У днях щастя чоловік,
Як те дерево плодюче:
Коли плоди є на нім,
Прибігають всі до нього.**

**Та як плоди обпадуть,
Всі байдуже далі йдуть,
Древа іншого шукають,
Щоб із нього плоди рвать.**

**Горе нашому часові!
Всіх захланність обійма.
Щедрих, правих не знайшов я
Одного між десятьма.**

Іван Франко

Тернопіль
2015

*...То в майбутньому, а ти про сучасне
Піклуйся. Майбутнє — від Богів.*

Софокл. Із трагедії «Антигона»

Ростислав-Юрій Теофілович Коморовський... Для старшого покоління, яке співпрацювало з цією людиною, це словосполучення звучить як символ, ідеал, образ, взірець можливих людських мрій...

Юрій Теофілович (так до нього звертались у спілкуванні всі знайомі та малознайомі люди) любив свою професію лікаря, лікаря-хірурга, понад усе. Понад усе — тобто понад своє власне життя...

Це про таких, як він, писала Леся Українка:

Хто не жив посеред бурі, той ціни не знає силі, той не знає, як людині боротьба і праця милі.	Як я заздрила тим людям, що не мали відпочинку, поки їх не людська втома з ніг валила на часинку!
Хто не жив посеред бурі, не збагне журби безсилля, той не знає всієї муки примусового безділля.	День і ніч — вони на варті, — довгий труд, коротка зміна. День і ніч — вони в роботі, аж німіли руки й спина...

Для нього (Юрія Теофіловича) не існувало годин праці й відпочинку, для нього час (життя) у своєму покликанні — у покликанні до полегшення болю, фізичних страждань окремою людиною, індивідуумом. І так день і ніч, ніч і день. Він був завжди разом зі своїми пацієнтами. Для нього, як і для Платона, було притаманним: «Ніщо не є більшим тягарем для мудрої людини і ніщо не завдає йому більшого занепокоєння, аніж необхідність витратити на дрібниці та непотрібні речі більше часу, ніж вони того заслуговують».

Юрій Теофілович був поряд зі своїми пацієнтами й у робочий час, і пізно ввечері, й у неділю, й у свята... Його підопічні завжди були безмежно вдячні йому, а колеги — не завжди. Адже він не лише своїм прикладом змушував їх достатньо часу витратити на своїх пацієнтів, але навіть, будучи керівником клініки, змушував їх відвідувати лікарню (хворих) й у вечірню пору, й у вихідні дні, й у свята... Коли Юрія Теофіловича, як кращого хірурга-гастроентеролога України, запросили керувати хірургічною клінікою до Київського медичного інституту, його нові колеги-кияни (підлеглі) заявили, що працювати в неробочій час вони не наймались... І Юрій Теофілович через рік повернувся знову до Тернополя, до свого рідного краю, де відбулися його основні віхи життя, де

Стану над урвищем... Руки здійму...	Той, хто її у мені шепотів, Враз розколов і утому, й метання,
Втомлено гляну в холодну безодню	Більше, як я, він і знав, і хотів...
І усміхнусь невідомо кому,	Може, було це провиддя останнє.

Вчувши молитву в собі великодню.

Срібно саянула вечірня ріка,
В жовтих лілеях приборкані хвилі,
Хусточка мамина... Рідна рука...
Човен... Весло... Берег... Яблуні білі...

Тамара Севернюк

Я не знав і не знаю лікаря на Тернопільщині, який користувався б такою щирою і глибокою повагою та шаную тисяч і тисяч людей, як Юрій Теофілович! До них (шанувальників) належу і я. Своїм лікарським мистецтвом він надав мені нову якість життя сорок років тому! Сорок років тому! І сьогодні я можу не лише процитувати, а й усім відчуттям сприйняти слова Івана Буніна:

Тремтить зоря в яснім сузір'ї... В чиїх руках чудний цей дар — Вологою з глибин безмір'я Ущерть наповнений пугар?	Зорею, палахким потиром Небесних сліз, скорбот життя, Навіщо, Боже, понад миром Ти зніс увись моє буття?
--	---

*(Переклад доцента-фізика
нашого вузу Романа Ладика)*

Як складно та якого неймовірного напруження в наш час вартує робити добро! І не просто робити добро, а перетворювати страждальне людське створіння — в людину: квіткове сузір'я! У наш час, про який писав ще Фрідріх Ніцше, коли:

Краще бути глухим, ніж оглушеним

У колишні часи люди пеклися про своє добре ім'я: тепер цього недостатньо, адже ринок непомірно розрісся, — домогтися чогось тут можна тільки криком. І ось усі надриваються, кричать, але навіть лудженням глоткам це виявляється не під силу, у результаті навіть найкращі товари розхвалюють на всі лади якимось осипнувшими голосами; де ж знайдеш нині генія без усієї цієї базарної галасанини, без цієї сиплості? Так, для мислителя настали кепські часи: йому доведеться навчитися серед усього цього шуму й гамору знаходити тишу і прикидатися глухим доти, поки справді не оглухне. Але поки він не навчиться цього, він ризикує, ймовірно, загинути від роздратування і головного болю.

У Юрія Теофіловича завзяття фахівця і любов до справи долали роздратування та головну біль за Ніцше! Любов до своєї справи, коли вона справжня, долає все на своєму шляху: негаразди не лише службові, громадські, державні, а й особисті. У цьому переконує все моє тривале життя. Там, де творча та улюблена практична справа, — там життя, там насолода життям. Точніше — насолода від життя. Любов до життя! Якраз такі почуття, які були притаманні Юрію Теофіловичу, збагачували сонячними промінчиками всіх, хто спілкувався з ним...

Ось чому, Юрію Теофіловичу,

Нема тебе, і ти не прийдеш,	Чужа мені північна клюква:
І я уже тебе не жду.	Я вітер півдня! Вихор я!
І я спокійно в домовину	Люблю я степ, залитий сонцем,
Прибиту мрію покладу.	Люблю я пісню солов'я.
Щасливий я! На крилах волі	Щасливий я за щасну долю
Я облітаю цілий світ.	Тобі півсерця віддаю.
Хто льот мій радісний обмежить,	Люблю я степ залитий сонцем,
Хто зірве вільний мій привіт!	І квітку півдня я люблю.

Олександр Олесь

Так! Праця! Праця! І ще раз п о с т і й н а т в о р ч а п р а ц я сформувала таку чудову та привабливу людину, як Юрій Теофілович Коморовський! Крім усього іншого, він (Ю. Т.) керувався й принципами, про які пише Василь Сухомлинський (як і всі прибічники Ю. Т.):

1. Пам'ятай, що без праці людина вироджується — перетворюється в огидну, мерзенну істоту.
2. Людину узнають по колосу пшениці, яку вона посіяла і виростила, — так говорить народна мудрість. Ти виражаєш сам себе працею. Дерево, вирощене твоїми руками, — це ти, твоя працьовитість й майстерність. Твій робочий зошит — це теж ти, твоя праця, твій обов'язок перед батьком і матір'ю.
3. Навчаючись за шкільною партою, ти береш у борг в старших поколінь матеріальні цінності, необхідні тобі для життя. Мати й батько дають тобі хліб і одяг, книжки і наочні посібники для того, щоб ти вчився й готувався трудитися в майбутньому. Твій обов'язок — якнайраніше почати продуктивну працю, допомогти сім'ї заробити гроші для того, щоб за них купувати тобі одяг, взуття, підручники.
4. Знай, що праця — нелегка справа. Праця немислима без поту, втоми, напруження фізичних і духовних сил. Праця не може бути такою ж цікавою, як гра, забавка, розвага. Праця цікава іншим — тим, що вкладаючи в роботу свій розум, мудрість, напруження своїх рук, людина створює красиві й потрібні речі творить життя і красу, утверджує, виражає в речах саму себе. Людина живе сімдесят, вісімдесят років, а дуб посаджений і вирощений її руками, може прожити сімсот, тисячу років. Залишай себе в праці — і ти будеш щасливим.
5. Із самого початку праці вмій уявити її завершення. Не бійся одноманітності, нехай не лякає тебе в роботі те, що і сьогодні, і завтра, і місяць підряд треба робити одне й те саме. Праця — як сходження на високу гору: її сіяючої вершини не досягнеш, якщо не пройдеш важкою, виснажливою кам'яною стежкою.
6. Праця робить людину зрілою мужньою. З шестирічного віку починай роботу, розраховану на кілька років. Живи так, щоб уже в десятирічному віці, озирнувшись назад, побачив те, що ти зробив своїми руками, — плодоносне дерево, родючий ґрунт, створений на тому місці, де ніколи нічого не росло. Мудрість науки, світло знань по-справжньому відкриваються перед тобою лише тоді, коли трудяться твої руки, коли ти знаєш, що таке піт, трудова втома, мозолі.
7. Навчання стане для тебе працею і ти зможеш керувати сам собою, оволодіваючи знаннями, лише тоді, коли ти вмієш долати труднощі в роботі, де зливаються майстерність рук і мудрість розуму. Тільки той, хто вміє думати, працюючи, збагне таємницю роботи думки. Пам'ятай, що рідко хто народжується з природними

задатками Ньютона чи Ейнштейна. Розраховуй на найгірше — на те, що природа обділила тебе. Виробляй, розвивай свої здібності працею, творчістю.

8. Ніколи не залишай початок справи, доведи її до кінця. Як що ти звикнеш кидати почате і без кінця переходити від одного до іншого, то станеш ледарем і неуком.

9. Знай, що майстерність безмежна. Можна десятки разів переробляти одну й ту саму роботу, щоразу піднімаючись на нову сходинку досконалості. Виховуй у собі майстра, умій бути невдоволеним тим, що ти вже зробив. Є сотні спеціальностей, всіма ними ніколи не оволодієш. Оволодівай чим-небудь одним, але оволодівай так, щоб бути господарем у своїй справі... (Вибрані твори. т. II).

Енциклопедичні знання видатного вченого і хірурга Юрія Коморовського завжди вражали людей, які його оточували. Такі люди, як професор Юрій Коморовський, були і залишаються цементуючою основою колективу, взірцем наслідування для індивідуума, червоною лінією та авторитетом історії установи, де вони працювали, у даному випадку — Тернопільського медичного вузу (інституту, академії, університету). Ось чому мені спало на думку присвятити Юрію Коморовському декілька слів зі співу «Ігор — князь сіверський» (переклад Степана Руданського):

А пішло ж ходюче слово	Небо освітілось,
Старого Бояна	І князь Ігор в землі Руській
І на жінку молодую	(І професор Коморовський
Співака Когана,	в медичному вузі — І. С.),
Що жив колись у Олега	І все звеселилось.
І у Святослава	І дівчата на Дунаї
Та хвалив старес врем'я	Співають і в'ються,
Діда Ярослава:	І голоси через море
«Хоч без плечей тобі тяжко,	До Києва ллються.
Голово, стояти,	Ігор іде Боричевом
Але гірко і для тіла	У Київ на прощу
Голови не мати...»	До святої Матір-Божі
І як справді тілу тяжко	В церкву Пирогошу.
Без голови бути,	Поклонився, помолився
То так тяжко в землі Руській	І сів на посаді —
Без Ігоря бути.	І городи всі веселі,
Сонце світитися на небі,	І сторони раді!

Дійсно «Довжину нашого життя відмічає Бог, а ширину ми відмічаємо самі» (Форестер Амалія). Ширина і глибина життя Юрія Коморовського, я б сказав, безмежні.

Якось професор Михайло Іщенко, завідувач кафедри нервових хвороб нашого вузу, мій однокашник по Харківському медичному, у якого Юрій Теофілович був науковим консультантом докторської дисертації, присвяченій ускладненням з боку нервової системи під час резекції шлунку, сказав: «Я переконаний, що професор Юрій Коморовський може бути науковим керівником у виконанні дисертації будь-якого медичного напрямку, адже він усебічно володіє сучасними досягненнями науки і практики в медицині».

Мені в житті потрапило. Я зустрів на своєму тривалому життєвому шляху багато гарних, доброзичливих людей. І серед них я виділив би Юрія Теофіловича Коморовського з його особливою аурою заспокійливої дії на свого співрозмовника. Це якийсь

ІКС ПЛЮС ІГРЕК

Я не заздрю уже нікому —	Розумію? Який там розум!
Де ще мудрих таких знайти?	Просто здорово, що ти є!
Це ж мені стало вперше відомо:	Що вслухається в ніжні погрози
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.	Забаламучене серце моє.
І здається, що я володію	Я не заздрю вже нікому —
Віковичним секретом краси	Де ще мудрих таких знайти?
Лиш тому, що я розумію	Одному лиш мені відомо:
Загадкові твої ікси.	Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

Василь Симоненко

І сьогодні зрозуміло, що не випадково всі його колеги бажали мати науковим наставником своєї кандидатської чи докторської дисертації Юрія Коморовського. І тому не випадковий факт найбільшої кількості наукових кадрів, яких підготовував для нашого вузу Юрій Теофілович. І це правда. Адже «Ми пізнаємо п р а в д у не лише розумом, а й серцем» (Б. Паскаль).

І ось на цьому фоні десь років за десять до його відходу в інші світи, він (Ю. Т.) у приватній розмові каже мені: я відмовляю собі в задоволенні бути науковим керівником чи науковим консультантом дисертацій будь-кого (він так і зробив). Мені це було не зрозумілим, але я не набрався сміливості запитати: чому? І лише на завершеному витку життя я дещо зрозумів...

Якось на мій докір моїй учениці, яку я навчав педіатрії й у якій був керівником докторської та кандидатської дисертацій: «Та ви ж моя учениця!» — вона відповіла: «Не ви, так інший був би моїм керівником»... (Ця учениця «прилюдно» мені виказала своє бачення відносин «ученик — вчитель», але й у інших є таке бачення). Більшого здивування у своєму житті я не мав. Я замовк, замовкли й усі присутні члени колективу кафедри, яку я в той час очолював. А в голові майнула думка Марка Аврелія: «Ті, хто не приносить користі вулику, не приносять її й бджолі». Але не лише таке подумалось:

Нам свежесть слов и чувства простоту
Терять не то ль, что живописцу — зренье
Или актеру — голос и движенье,
А женщине прекрасной — красоту?

Но не пытайся для себя хранить
Тебе дарованное небесами:
Осуждены — и это знаем сами —
Мы расточать, а не копить.

Иди один и исцеляй слепых,
Чтобы узнать в тяжелый час сомненья
Учеников злорадное глумленье
И равнодушие толпы.

Анна Ахматова

Й інша думка: «Без благословення Божого не можна мати успіху в ділах своїх» (псалом 126), а тому замовк... Не буду про неоптимістичне. Краще про Богдана Мельничука

ОПТИМІСТИЧНЕ

Зиму завжди змінює весна,
Смуга чорна переходить в білу,
Тож відкинь осмоту із чола,
Передчасно не убий надію.

Не вимучуй сумнівом себе —
Робиш справу, Богові угодну,
А неуспіх скоро промине,
Як погідність змінює негоду.

І зітхнеш полегшено, повір,
Повторити схочеш шлях тернистий;
Благодать спаде тобі із зір,
Адже помисли у тебе — чисті.

У Юрія Коморовського завжди був потяг та повага до молоді, молодості. Адже «М о л о д і с т ь з її шляхетним ентузіазмом, з її руйнівним устремлінням до чесного, справедливого, до громадської правди є однією з найбільших сил прогресу» (Н. Шелгунов).

Ніколи і ніхто не помітив неповаги до себе з боку Юрія Теофіловича, але з найбільшою увагою Ю. Т. ставився до студентів. Коли студент до нього звертався, він (Ю. Т.) був увесь із ним. Коли студент (хворий) опинявся в його клініці, він усе залишав та приходив на допомогу студентові.

Мабуть, цим пояснюється особлива любов Ю. Т. до свого молодого колеги Ігоря Яковича Дзюбановського, Ігорчика (так професор називав свого улюбленця), який ні на крок не відходив від свого вчителя. Весь колектив обласної клінічної лікарні та вузу знав про це, й усім подобалося таке шанобливе ставлення. Адже любов вчителя до учня і учня до вчителя розсилає сонячні промінчики навкруги, для людей, для всіх людей!

Верь в великую силу л ю б в и!..
Свято верь в ее крест побеждающий,
В ее свет лучезарный, спасающий
Мир, погрязший в крови...
Верь в великую силу любви!..

С. Надсон

Як це важливо взагалі, а сьогодні — особливо, бо виникає питання:

«В якому світі ми живемо? На ніч нам показують хорори й трилери, зранку ми входимо в світ реальних кошмарів, децибелі трагедій такі, що уже перестали їх чути. Нас привчають до кривавих видовищ, до плоских

понять і печерних емоцій. Нас постійно тримають на подразниках, ми вже не здатні на потрясіння, інформація, як з брендспойта, збиває з ніг — може, це так і задумано, щоб ми перестали бути людьми?!

Нас підхопило якимось грязьовим потоком, і несе, і не дає стати собою» (із книги Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». 2011).

З приємністю для себе, із шаную до колективу Тернопільського медичного вузу, до лікарів Тернопільської області зазначу, що Ігор Дзюбановський, виплеканий в е л и к и м Вчителем Юрієм Коморовським, ось уже тривалий час демонструє фахову майстерність та людську гідність.

І сьогодні Юрій Теофілович словами Івана Франка міг би сказати нам таке:

Себе самого наперед	Хоч сам себе опанував,
Застав робить, що слідує,	Найтяжчу річ він доконав;
А лиш потому інших вчи, —	Хто сам себе оберіга,
Тоді з дороги не схибиш.	Той безпечніший від усіх.

Ти сам себе таким зроби,	Не кидай власної мети,
Щоб інших ти навчити міг;	Щоб за чужою десь іти,
Сам над собою запануй,	А власну ясно ціль пізнай,
То запануєш над людьми.	До неї просто поспішай.

Любов до молоді, любов до дітей — це природне. Природний потяг людини. Він, мабуть, пов'язаний з інстинктом продовження роду людського. Відомо, що «Діти в батьків бачать минуле, б а т ь к и ж бачать у дітях майбутнє, і якщо ми в батьків зустрічаємо завжди більше любові до своїх дітей, аніж у дітей до батьків, то це сумно, але разом з тим і природно. Хто ж не любить більше свої надії, ніж свої спогади?» (Й. Етв'юш). Це щодо дітей. А щодо любові дідусів і бабусь до онуків, то це «ні в казці сказати, ні пером описати!» І це я стверджую своїм досвідом. Ось чому я виніс на першу сторінку цієї книжечки фотографію Юрія Коморовського зі своїм онуком Романом, який для нього був окрасою буття. Останній з дитинства був безпосереднім свідком усіх добрих діянь свого дідуся. І в лікарні, і в студентській аудиторії, і в театрі, і в...

Я прийшов до переконання самого себе в тому, що діти, а особливо онуки, покращують якість мого життя, впливають на його тривалість... Думаю, що зі мною погодяться всі люди похилого віку (старі), і передусім погодився б Юрій Теофілович.

Своєю чистотою та піднесенням сприйняття навколишнього світу, які відсутні в старечому віці, діти не лише викликають у нас, старих, ласкаву усмішку, а й підбадьорюють наші функціональні системи виживання. Зверніть увагу, читачу, на позитивно піднесене спілкування дитини з природою в короткому оповіданні Івана Багряного, який тривалий час працював у дитячому колективі на моїй малій Батьківщині:

Вулиця його дитинства

Ця вулиця... Вона чомусь стала перед ним сліпучо-сонячно, дзвінкою. Великі берести й ясені, тополі й верби стоять обабіч вулиці, підпираючи високу синю баню неба. А над ними пливуть сніжно-білі фантастичні хмари. І все те віддзеркалюється в канавах і калюжах. А над хмарами й попід хмарами, пишучі на їхні білизні чорні риси, літають стрижи й ластівки. Шугаючи з-під хмар до землі, летять вони низько над свічадами калюж і канав. А по вулицях, підкасаючи драні штанці, бреде-біжить золотоголове дитинство і сміється, дзвенить, заливається срібною голою. Гасає по зелених, квітучих левадах, зриває щавель і лопуцьки, кладучи їх на перли зубів, сміється від надміру щастя. Хлюпає водою, бризкає нею в сонце й робить з дрібних краплинок сліпучу райдугу. Галасливе золоте дитинство!

Ось де дріжджі буйного розвитку дитини, які вона передає й своїм «старикам», ось де найбільший збудник мрії, яка притаманна всім людям, особливо дітям, яка не дозволяє людині заснути:

МРІЯ

(Слова і музика Наталії Іванюк)

1. Хочу мати волосся,
Як в беріз, зелене.
Хочу бути стрункою,
Як у лісі клени.

2. Хочу мати очі,
Як в волошок, сині.
І як птах літати
Хочу в височині.

3. Хочу мати намисто,
Як у горобини.
Й хочу зазирнути
У морські глибини.

4. І в морських глибинах,
Як дельфін пірнати.
Хочу я над морем
Піснею лунати!

У Юрія Коморовського була ясна мета в житті й у науці. Він написав чимало наукових праць визначного теоретичного і практичного значення. Але я хотів би зосередитись на одній монографії: «Патологические синдромы после резекции желудка» (1966). Ця книга була видана в Москві, в центральному видавництві «Медгиз». Щоб видати в цьому видавництві монографію автору з України, необхідно було мати власний матеріал надзвичайної цінності. Щоб ви, читачу, мене зрозуміли, я скажу таке: більшість учених з України, які були «на слуху», не змогли видати своїх узагальнених монографій у «Медгизі». Отож, Юрій Теофілович — відомий учений не лише в Україні, у країнах колишнього СРСР, а й у світі. А тому я від імені Юрія Коморовського словами Михайла Лермонтова напишу таке в

АЛЬБОМ

1

Нет! — я не требую вниманья
На грустный бред души моей,
Не открывать свои желанья
Привыкнув я с давнишних дней.
Пишу, пишу рукой небрежной,
Чтоб здесь чрез много скучных лет
От жизни краткой, но мятежной
Какой-нибудь остался след.

2

Быть может, некогда случится,
Что все страницы пробежав,
На эту взор ваш устремится,
И вы промолвите: он прав;
Быть может, долго стих унылый
Тот взгляд удержит над собой,
Как близ дороги столбовой
Пришельца — памятник могилы!..

Бачите, читачу, кожна фізіологічно здорова людина наближається до свого фінішу, як і все життя, також із надією, пам'ятаючи Цицерона: «Коротке життя дається нам природою, але пам'ять про гарно проведене життя залишається довічно».

І все-таки — про те, що в Юрія Коморовського вже позаду, а в нас, хто читає цю книжечку, попереду:

Як гірко буде покидати світ,
Прощатись з тим, що більше не побачу...
Хтось зажурбить за мною, хтось заплаче,
Хтось мовчки стане біля крепу й квіт...
Вмить пролетить якихось кілька літ,
Й мене між вас — як не було неначе...
Як гірко буде покидати світ,
Прощатись з тим, що більше не побачу.
Коли сипне моя черешня цвіт —
Прошу вас, мої друзі, не баріться;
В моїм саду — хоч раз! — усі зберіться,
За чесну душу чарку підніміть!
...Як гірко буде покидати світ.

Віктор Женченко

Член-кореспондент Національної Академії медичних наук України, академік Академії вищої школи України, заслужений працівник вищої школи України, відмінник охорони здоров'я, дійсний член НТШ, лауреат Золотої медалі Миру та міжнародної літературно-мистецької премії імені Григорія Сковороди, почесний професор університету, професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри педіатрії (1970–2003), проректор з навчальної роботи (1975–1981) та ректор (1981–1997) Тернопільського медичного інституту (академії, університету), у минулому депутат міських рад Трускавця і Тернополя, голова обласного товариства «Знання»...

Іван Сміян

Зрозуміло, що ця моя творча праця, присвячена Юрію Коморовському, була подарована насамперед його сім'ї, потім — музею Юрія Коморовського, бібліотекам нашого вузу, Львівського медичного університету, який він закінчував, Центральної медичної національної академії медичних наук...

Ось яке послання я отримав від дружини Юрія Коморовського, Ярослави Коморовської, доцента кафедри неврології нашого вузу на мою книжечку «О, життя!...»:

Вельмишановний Іване Семеновичу!

Невимовно вдячна Вам за пам'ять та книжечку-спогад, присвячену моєму покійному чоловікові Юрію, якої поява, до деякої міри, співпала з річницею його дня народження (5 січня 1920 р.) та десятиліттям (1 травня 2006 р.) його смерті.

Дякую Вам, що пом'янули його.

Із більше як 50-річної трудової діяльності Юрія Теофіловича, 40 років (1957–1999) пройшли у Тернопільському медичному інституті, академії, університеті.

Яким він був? Яку залишив пам'ять про себе? По характеру був спокійної, врівноваженої, інвективної вдачі, людиною свого слова і честі, відданий своїй професії, хірургічній діяльності повністю. По відношенню до підлеглих керувався демократичними принципами — від кожного згідно з його здібностям, можливостям. Не терпів насильства, вождівських методів керування колективом. Довгі роки залишався незмінним, ведучим хірургом Тернопільщини. Володів блискучою ювелірною технікою в хірургії. Любив світ і життя, мав почуття гумору.

Але все минає, час біжить безповоротно «і ніколи не вступиш до тої самої води» (Цій темі присвячена Ваша 32 книга). Його нема серед живих, але можна вважати, що за свого життя, в тих часах «глевкого хліба і потоптаної душі», в яких він жив, «він зробив усе, що міг, з тим, що мав».

Повертаючись до сьогодення, відрадно, що наше покоління жило в час великих перемін — передусім розпад тюрми народів і здобуття (безкровне!) нашої незалежності. Нам пощастило жити в епоху небувалого технологічного прогресу, нових відкриттів в науці, нових методик, досліджень. Ці віяння у значній мірі торкнулися і медицини: нові методи візуальних досліджень (КТГ, ЯРТ, ультразвукові сканери і пр.) дозволяють наживо бачити хворий орган. У зв'язку тим, нові підходи в діагностиці та лікуванні. Зокрема, найбільше це торкається хірургії — шунти, стенти, кардіостимулятори в кардіохірургії, трансплантації органів, операції під мікроскопом, з допомогою роботів...

Хірург, озброєний скальпелем, як рівно ж лікар — із фонендоскопом, неврологічним молоточком (+Ro, аналіз крові і сечі) — відійшли у минуле.

Незважаючи на величезний прогрес, у світі тривають загарбницькі війни, насильство. Ярким прикладом є наша Батьківщина, яку ми змушені захищати від агресора, гинуть наші сини, наші діти.

Приречені на лихих сусідів, ще маємо достатньо своїх внутрішніх проблем (незгода, корупція, недосконале судочинство, повільність реформ, олігархи і т. д.) — під час гібридної війни, якій кінця не видно.

І тому Ваша просвітницька діяльність, ваш талант дуже потрібні нашому народові, нашій державі, де ще залишилось багато байдужих, а навіть ворожих совкових людей.

Своїми незвичайними книжками Ви навернули багато медиків до українства, до рідного слова. Дивує дуже, що і тепер під час російсько-української війни, після 24 років нашої незалежності більшість українських медичних журналів віддають перевагу російській мові. Навіть переклади з англійської публікуються російською мовою. Англійську зуміли вивчити, а рідної не можуть (не хочуть). Де редактори? Що на те читачі?

Мова — душа народу («Где русский язык, там Россия»).

Як пише відомий захисник і борець за виживання української мови поет Дмитро Павличко (спогади 2015), «російська мова була безкровним знаряддям убивства української нації». 300 років поневолення, зросійщення, голодомори, депортації, нищення української інтелігенції, селянства — залишили глибокий слід у ментальності нашого народу (передовсім у Донбасі).

Шановний Іване Семеновичу! Ви не тільки великий Педіатр, великий Ректор, який чимало зробив для реорганізації Тернопільського медінституту, але Ви стали великим Українцем, будителем, який запалює «досвітні огні» серед ще досить консервативної медичної еліти.

Продовжуйте так далі!

Ваш мозок, це жива наша біохімічно-електропічна лабораторія, з її мільярдами клітин, яка одержує 1/4 крові всього організму, працює у Вас справно, як у молоді та зрілі роки, збагачена ще досвідом прожитих літ.

Ви ще молодий!!

Дозвольте в день Вашого народження, в день Вашого Янгола, привітати Вас і побажати здоров'я, творчої наснаги на довгі, довгі роки.

Чесť Вам і слава!

[illegible][illegible]

У тому Вілліа прэвісціішкова дымнаго, Вілліа та-
лані дыме поштова, ланану кародові, ланані
дербаві, де цю зацімнілім багачі оцінуў, а
набаві вярочні любавілім ендзі.
Своімі незбурнімішні внітанні ви наварнут-
сва і сабці пугулі до чубавіства до дурнаго своа-
дурно дурна, цю! Генер пуглім рывішова- дурні-
ков Вілліа, лані 24 пуглім ланані неварнішні оцін-
чубавішнім пуглімнім оцінчубавішнім ланані
пуглім рывішоваго пуглім. Ланані перекінулі за ацін-
чубі пуглімнім рывішоваго пуглім. Ацінчубі
дурнім ланані, а пуглім не пуглім (не хогучу).
Де дурнішні? Цю на гя тугіа?
Ланані- дурна кароду (Де русскіи еднік, Там
Росскі).
Не пуглім вілліаці дымнаві і боруча до вавіш-
чубавішнім пуглім пуглім Вілліа Вілліаці
(Сногара 2015), пуглімнім пуглім оцінчубавішнім
завірнішнім дурнішнім чубавішнім ланані."
300 пуглім пуглімнім, зпуглімнім, ланані, пуглім,
дурнішні, пуглімнім чубавішнім лананішні,
дурнішнім лананішнім лананішнім, лананішнім
лананішнім кароду (переводу до Лондас).
Лананішні Лананішнім лананішнім! Ви
не пуглім Вілліаці Рывішова, Вілліаці Рывішова,
лананішні дурнішнім до рывішоваці пуглімнімнім
пуглімнімнім, лананішнім Вілліацім Вілліацімнім,
дурнішнім, лананішнім дурнішнім оцінчубавішнім

[illegible]

З глибокою пошаною, Ярослава Коморовська

Р. С. Нагадалась книга-бібліографія, яку 12. I. 2005 р. подарував Юрію Теофіловичу в пам'ять спільної праці в клініці факультетської хірургії Львівського медичного інституту, бувший його ректор академік професор Михайло Павловський із зворушливою дедикацією: «Дорогому Юрію Теофіловичу проф. Коморовському могому першому справжньому вчителю хірургії. Довічно вдячний Михайло Павловський».

Звучить оптимістично — бувають вдячні учні.

Підпис Я. Коморовська

10. 01. 2016 p.

І лише кілька моїх коментарів:

1. Скажи, будь ласка, читачу, як після такого листа не порушити мені своє слово, що я закінчив написання своїх спогадів-роздумів 32-й книгою?! Так що пробачте мене і мою 33.
2. Ярослава Коморовська була частим і бажаним консультантом в обласній дитячій клінічній лікарні. Її натхнення, врівноваженість, оптимізм завжди надихали всіх, з ким вона спілкувалась, на енергійність та творчість в праці...
3. А життя, а разом з ним і надії, вирує:

Надежды расцветают
И вянут в свой черед:

Опять расцветут и увянут —
И так вся жизнь пройдет.

Давно я это знаю
И счастья не жду впереди.

А мудрое сердце смеется
И кровью исходит в груди.

Генрих Гейне

4. Михайла Павловського я вважав (як і він мене) свого часу (до його 80-річчя) своїм другом, написав про нього книжечку, яка наведена в одній із моїх попередніх книг. Бачите, який невеликий світ. Як часто перетинаються наші шляхи.. Як багато загального в нас... Різного... Як ось